

Мета визначає загальну спрямованість виховання. У педагогіці цілі виховання називають завданнями (задачами). Завдання є складниками мети. Тому мета виховання – це система завдань, які потрібно вирішити. Мету виховання визначають після дослідження стану фізичного розвитку старшокласників, оцінювання цього стану, вивчення мотивації старшокласників до оздоровчо-розвивальної діяльності.

Аналіз наукових робіт С. Гармаша, С. Гончаренка, Б. Гершунського, А. Зверева, Т. Круцевич, В. Платонова, А. Найна, І. Середи та інших засвідчує, що для формування ціннісного ставлення старшокласників до оздоровчо-розвивальної діяльності необхідно створення спеціально організованих педагогічних умов оздоровчо-розвивальної спрямованості, які сприяють переходу особистості від пасивної до активної оздоровчо-розвивальної діяльності і досягненню визначеної мети.

Виховний процес оздоровчої спрямованості характеризується адаптацією організму до фізичного навантаження, який відповідає фізичній тренуваності, віковим і статевим показникам норм здоров'я сприяє освітній життєдіяльності. Виховний процес розвивальної спрямованості визначається розвивальним об'ємом та інтенсивністю фізичного навантаження, моторною щільністю навантаження, а також специфікою рухової діяльності (види бігу, плавання, гімнастики, танців, туризму, рухливі ігри, спортивні ігри тощо), що впливає на розвиток певних фізичних (сила, швидкість, витривалість, спритність тощо), морально-вольових якостей та інтелектуальний розвиток особистості. Спеціально організований виховний процес комплексної оздоровчо-розвивальної спрямованості – це комплекс виховних заходів та рухових дій, залучених до системи організуючих ідей, правил і форм з метою досягнення певного виховного та адаптаційно-оздоровчого ефекту і фізичного розвитку особистості.

В. А. Киричок,
м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ГІДНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність інноваційних методів виховання культури гідності молодших школярів у позаурочній діяльності, зокрема рефлексивно-експліцитного та проектного методів виховання.

Ключові слова: культура гідності, молодші школярі, форми, методи, позаурочна діяльність.

За сучасних умов входження України до світового співтовариства вітчизняна педагогіка має виконати важливу місію – забезпечити виховання особистості з високим рівнем гуманістичної культури, зорієнтованої на морально-духовні цінності. Провідною серед таких цінностей є гідність особистості. Розв'язання практичних завдань моральності – ціннісного ставлення до іншої людини, до самої себе, особливо в період змін світоглядних та ціннісних основ суспільства, підтверджує особливу актуальність такого педагогічного дослідження. Саме тому у сфері освіти активно досліджуються педагогічні технології виховання культури гідності особистості у школі.

Оскільки саме визнання людини найвищою цінністю, а її прав пріоритетними характеризує найвищий рівень сучасної цивілізації, можна зробити висновок, що культура гідності особистості – це ціннісне ставлення до себе та до інших (за К. Черною).

У своєму дослідженні ми виходили з того, що культура гідності особистості є ціннісним ставленням до себе та до інших людей, способом досягнення різних видів гідності: “Я – Я” – людська гідність (правовий аспект) – Я – дитина, людина, європеєць, представник людства; “Я – Ти” – особистісна, власна гідність – Я – учень, Я – гуманіст, нащадок і продовжувач славного роду; “Я – суспільство” – національна гідність, Я – українець, творець себе і держави, нації.

Аналіз психолого-педагогічної та філософської літератури дав змогу виокремити компоненти, критерії, показники вихованості культури гідності молодших школярів. Було визначено такі компоненти: 1 – людська гідність; 2 – особистісна гідність (власна); 3 – національна гідність. До кожного з компонентів нами були визначені критерії та їх показники: когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий. На основі критеріїв були визначені три рівні вихованості культури гідності: високий, середній, низький. З урахуванням трикомпонентної структури виявлено рівневі характеристики вихованості культури гідності учнів 1–4-х класів.

За результатами проведеного дослідження (етап констатації), високий рівень сформованості культури гідності в експериментальних класах продемонструвало 5,0 % учнів, у контрольних – 6,4 %. До середнього рівня в експериментальних класах було віднесено 31,2 % дітей, у контрольних – 31,3 %. Низький рівень в експериментальних класах виявило – 63,8 % школярів, у контрольних – 62,3 %. Підсумки констатувального етапу дають підстави стверджувати, що виховання культури гідності молодших школярів слід розпочинати з першого року навчання у школі.

Проведений експеримент став підґрунтям для створення методики формувального етапу дослідження, перевірки ефективності розроблених педагогічних умов виховання культури гідності молодших школярів у позаурочній діяльності. До таких умов належать:

- оновлення змісту морально-етичного виховання, його спрямування на розвиток особистості як найвищої цінності;
- упровадження гуманістичної взаємодії учнів, педагогів та батьків;
- формування першооснов позитивної Я-концепції молодшого школяра;
- оптимізація інноваційних форм і методів виховання та запровадження їх у роботі з дітьми у позаурочній діяльності;
- залучення молодших школярів до різних видів діяльності, які сприяють вихованню культури гідності учнів (пошукова, благодійна); підготовка вчителів до такої виховної роботи.

Вивчення та аналіз стану вихованості культури гідності молодших школярів здійснювали за допомогою розробленої нами методики, яка охоплювала комплекс взаємопов'язаних форм, методів і засобів виховання: анкетування, методика незакінчених речень, ігрові методики, тестові завдання для учнів, практичні справи для дітей, метод ситуацій, виховні години, читання та аналіз художніх творів тощо.

Провідним серед них виявився розроблений І. Бехом [2] рефлексивно-експліцитний метод, оскільки саме він апелює до позитивного досвіду вихованця і сприяє глибинному зануренню у його самосвідомість. Цей метод може бути як самостійним, так і пронизувати інші, підсилюючи ефективність будь-якого іншого, вже застосованого методу. За його допомогою в початкових класах можуть бути проведені бесіди, міні-диспути, дискусії, міні-дискусії, „мозковий штурм”, обговорення педагогічних ситуацій, проектна діяльність – методи реалізації інтерактивної технології виховання.

Рефлексія передбачає глибинний самоаналіз, мислення особистості, спрямоване на її внутрішній світ, тобто процес осмислення.

Експліцит – „озвучення” дитиною того, що вона сприймає: розуміння вихованцем суті явища, морально-етичної категорії, поняття, ситуації, які розглядаються в процесі виховання.

Цей метод передбачає також розуміння педагогом і вихованцем свого внутрішнього світу: світу емоцій, почуттів, мотивів, цінностей, потреб, інтересів, прагнень, ідеалів – через їх усвідомлення особистістю. Вихованець – суб’єкт виховної діяльності, який усвідомлює увесь цей перелічений ряд.

Основу (базис) цього методу становлять:

- віра педагога учневі (довіра);
- доброцентрованість вихованця;
- наявність у нього благородства, самоповаги;
- удосконалення шкільного життя з урахуванням попередніх ідей.

За цим методом ми проводили (на формувальному етапі експерименту) обговорення прочитаних дітьми художніх творів, зокрема творів В. Сухомлинського та інших (з використанням міні-диспуту, міні-дискусій, бесід з елементами самооцінки, вправ – „Мікрофон”, з піктограмами тощо).

Як засвідчило проведене дослідження, діти значно краще почали усвідомлювати сутність морально-етичних категорій, розбиратись у моральних колізіях, училися „читати” та розпізнавати власні почуття, емоції, почуття інших людей; виявляли активність і самостійність у прийнятті власних моральних рішень стосовно змін у поведінці героїв, власній поведінці, рисах характеру, якостях особистості; були готові брати участь у пошуковій та благодійній діяльності.

Застосування рефлексивно-експліцитного методу під час проектної діяльності зумовило позитивні зрушення у вихованні особистості молодшого школяра. Так, участь у проекті „Вони прославили Україну” сприяла вихованню в учнів других-четвертих класів таких видів культури гідності, як особистісна та національна: значно зросла ініціативність, активність дітей, позитивна мотивація до цього виду діяльності; діти навчилися працювати самостійно, досягаючи мети проекту; дослухалися до порад однокласників, дорослих під час обговорення етапів виконання проекту; робили власний вибір об’єктів для дослідження (не лише відомих та маловідомих історичних постатей, які прославили Україну, а й представників свого роду, які прославили свій рідний край, Батьківщину в роки воєнних лихоліть, мирний час).

В учнів також поступово намітилися позитивні тенденції у вихованні поваги до Української держави, власної гідності як представника українського

народу; у бажанні виявляти повагу до людини (членів своєї родини, представників роду) – емоційно-ціннісний компонент культури гідності особистості; у шанобливому ставленні та виявленні інтересу до історії українського народу, його культури, історії, мови, бажанні поповнювати свої знання про Україну, українців протягом всього періоду навчання в початковій школі тощо. Активну допомогу дітям у створенні проектів як консультанти і помічники надавали не лише вчителі, вихователі, але й батьки, рідні дітей-виконавців проекту.

У виховній практиці початкової школи нами були проведені з учителями попередні бесіди, тренінгові заняття з опанування технікою запровадження рефлексивно-експліцитного методу, розроблені методичні рекомендації для вчителів, вихователів.

Апробація рефлексивно-експліцитного методу підтвердила справедливість висновку стосовно його застосування, зробленого І. Бехом: “Кожній підростаючій особистості властиве прагнення до душевної сили (як основи вищого самоствердження) і свободи (як різнобічної і відповідальної самостійності). Тому обов’язок вихователя – дати їй необхідні засоби для реалізації цього прагнення. Вихованець при цьому не повинен переживати стан підкорення духовно-моральним істинам, а сприймати їх як здійснення власного одухотвореного життя”. [2, с. 7]

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості / І. Д. Бех // Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. – К. : Академвидав, 2009. – С. 17-30.
2. Бех І. Д. Рефлексивно-експліцитний метод у вихованні особистості / І. Д. Бех // Рідна школа. – 2012. – № 12. – С. 3-7.

О. О. Колонькова,
м. Київ

СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНО РОЗВИВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

У статті розкрито сутність особистісно розвивальних технологій та їхній зміст у формуванні культури екологічної поведінки підлітків.

Ключові слова: особистісно розвивальна технологія, культура екологічної поведінки.

На сьогодні головний стратегічний напрям розвитку світової і вітчизняної системи освіти лежить у площині вирішення проблем розвитку особистості учня, технологізації цього процесу.

Педагогічну технологію розглядають як систему функціонування усіх компонентів педагогічного процесу, побудовану на науковій основі, запрограмованій у часі й просторі, що веде до намічених результатів. Технологія освітнього процесу має послідовну орієнтацію на чітко визначені цілі [3].

Особистісно зорієнтованою технологією називають освітню технологію, головною метою якої є взаємний та плідний розвиток особистості педагога та